

ERASMUS+

IMPLEMENTAČNÍ MANUÁL

Organizace: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty, o.p.s.

Účastníci: Marie Petruš, Vladimír Šácha, Petra Horáčková, Roman Maňák, Tomáš Vondřejc, Lukáš Farkaš

Realizované výjezdy:

Slovensko – Trenčín (21. - 22. 9. 2023)

Island – Reykjavík (18. – 23. 8. 2024)

Portugalsko – Cascais (7. – 11. 10. 2024)

Témata vzdělávání:

- anglický jazyk
- environmentální výchova
- interpretace ochrany přírody
- místně zakotvené učení
- zážitková výuka

Přínosy:

- získání poznatků o systému environmentální výchovy v jiných státech Evropské unie
- zvýšení kompetence v oblasti interpretace ochrany přírody
- rozšíření spektra inovativních vzdělávacích a prožitkových aktivit využitelných v činnosti organizace
- prohloubení jazykových dovedností (zejména anglického jazyka)
- navázání přátelských vazeb v rámci mezinárodního společenství

Využití získaných poznatků:

- plánování a realizace dalších projektů se zahraničními evropskými partnery
- rozšíření a prohloubení aktivit v rámci environmentálních výukových programů a terénních exkurzí
- rozšíření škály aktivit pro inkluzivní zapojení znevýhodněných skupin - seniory, občany s handicapem

Úprava stávajících exkurzí:

- Šavle a píseň
- Pamětníci chladných stepí
- Expedice orchidej
- Moravská Sahara
- Zahrady pod Hájem

Struktura popisu úpravy exkurze:

- Cíle exkurze: stručný popis stávajících cílů exkurze
- Metodika: popis výchozího stavu vybrané aktivity
- Aktivity získané z Erasmus+: popis úpravy vybrané aktivity
- Pomůcky: přehled potřebných pomůcek pro realizaci upravené aktivity
- Zpětná vazba: možnosti ověření naplnění cílů exkurze s upravenou aktivitou

Návrh nových aktivit:

1. Vnímání všemi smysly
2. Příroda jako výuková pomůcka

ÚPRAVA STÁVAJÍCÍCH EXKURZÍ

1. Šavle a píseň

Cíle exkurze:

Seznámení účastníků s historickým i současným významem tvrze v Hluku a propojení historických událostí z období rakousko-tureckých válek v 17. století s kontextem krajiny Bílých Karpat.

Metodika (výchozí stav):

- Zastavení 8 – výchozí stav:

Opakování dosavadního průběhu exkurze - rekapitulace historických událostí z období rakousko-tureckých válek v 17. století, připomenutí vybraných životních etap spisovatele Františka Kožíka a jeho románu Na dolinách svítá.

Následná distribuce románu Na dolinách svítá mezi obyvatele Hluku, měla zásadní vliv na obnovu zchátralé tvrze a založení Dolňáckých slavností s jízdou králů.

Aktivity získané z Erasmu+ (upravený stav):

- Zastavení 8 – úprava:

Zařazení prvků storrtellingu do průběhu exkurze. Inspirace aktivitami realizovanými během pobytu na Islandu.

- změna formy opakování průběhu exkurze a prezentace navazujícího příběhu
- vytvoření sady obrázků se stručným popiskem
- kdy každý obrázek znázorňuje hlavní sdělení jednoho zastavení exkurze
- jednotlivé obrázky se nejprve prezentují na příslušných zastaveních
- v rámci zastavení 8 se prezentují všechny doposud využitě obrázky a k nim se postupně přidávají navazující obrázky znázorňující závěr příběhu
- obrázky se připínají prádelními kolíčky na šňůru, kterou mezi sebou drží dva účastníci

Pomůcky: sada 8 obrázků s námětem příběhu exkurze, provázek, kolíčky k přichycení obrázků

2. Pamětníci chladných stepí

Cíle exkurze:

Účastníci se během exkurze seznámí s vývojem krajiny v podhůří Bílých Karpat a se stepními loukami, na kterých rostou některé druhy rostlin již od doby ledové.

Metodika (výchozí stav):

- Poslední stanoviště - výchozí stav

Posledním stávajícím zastavením exkurze je přírodní rezervace Kobylí hlava s porostem kavylu tenkolistého, jehož porosty se zde nacházejí již od doby ledové. Poté trasa směřuje do obce Blatnička, kde exkurze končí.

Kavyl tenkolistý je zde prezentován jako „pamětník chladných stepí“ a je zdůrazněna dlouhá kontinuita jeho výskytu v této oblasti.

Aktivity získané z Erasmu+ (upravený stav):

- Poslední stanoviště - úprava

Inspirace projektem BioLearning (<https://biolearn.eu>) zaměřeným na zkoumání a nápadité využívání přírodních jevů – Slovensko.

Díky velmi inspirativnímu přístupu v rámci BioLearningu byla prezentace kavylu rozšířena o téma hygroskopických pohybů kavylových osin.

Dále přidáno nové stanoviště (mezi PR Kobylí hlava a závěr exkurze v Blatničce). Nové stanoviště se je v chovné stanici jasoně červenookého, která vznikla v rámci projektu LIFE Apollo2020. Jasoně červenooký je dalším „pamětníkem chladných stepí“, tedy glaciálním reliktem. Chovná stanice byla vybudována přímo vedle trasy exkurze.

BioLearning byl velkou inspirací pro prezentaci jasoně:

- motýlí křídla jsou pokryta drobnými šupinkami
- šupiny jsou duté a mají mimo jiné důležitou termoregulační funkci – sběrače a výměníky tepla (podobně jako duté vlákno v některých spacácích)
- proto se motýli tak rádi vyhřívají na Slunci
- u jasoně červenookého, který náleží mezi glaciální relikty, hraje termoregulace významnou roli

2023-1-CZ01-KA122-ADU-000124955

- zvláště nápadná je jeho silná vazba na sluneční záření, která se projevuje jeho častým sedáním s otevřenými křídly na osluněná místa
- druhové jméno jasoně červenookého je v latině apollo – což je zase odkaz na řeckou mytologii, ve které byl Apollón zosobněním Slunce

Pomůcky: pracovní listy s náměty BioLearningu

3. Expedice orchidej

Cíle exkurze:

Představení vybraných druhů lučních a lesních orchidejí v prostředí květnatých luk Bílých Karpat, které náleží k druhově nejbohatším ekosystémům planety.

Metodika (výchozí stav):

- Výchozí stav:

Při procházce národní přírodní rezervací Čertoryje průvodce účastníkům představuje jednotlivé druhy orchidejí a dalších ohrožených druhů rostlin, které v tu dobu právě kvetou. Seznamuje je s biologickými a ekologickými zajímavostmi prezentovaných druhů a vysvětluje způsoby jejich ochrany.

Aktivity získané z Erasmu+ (upravený stav):

- Úprava:

Zařazení prvků storrtellingu do průběhu exkurze. Inspirace aktivitami realizovanými během pobytu na Islandu.

- propojení biologických, ekologických a ochranných informací s historicko-kulturním pohledem na krajinu
- výběr tematicky souvisejících lidových vyprávěnek a písní (podle vazby na lokalitu a typ prostředí)
- lektor účastníkům buď přehraje písně (např. na mobilu) nebo jim dá k dispozici vytisknuté pracovní listy s texty písní
- účastníci pak sami převyprávějí příběh, který lidové písně popisují (lektor pomáhá účastníkům s překladem nářečních výrazů a s propojením vybraných písní s konkrétními místy nebo typy prostředí)

a.)

*Na túce travičku kosí kosa,
zkosenú aj seno dívky nosá,
travičko zelená vysoká si,
dyž sa kosa blíží, do ťa spasí!*

*Hrdý si šohajku v svéj mladosti,
a preca položíš, dysi kosti,
hrdé si dívčátka v mladém kvěťě,
lež tebja též dysi kosa zmete.*

Tato písnička spojuje louky a pomíjivý lidský život.

b.)

*Aj vy túky Vojšice, šak ste pěkné velice
za rosenky zrána, za rosenky zrána!
Dyž vám kvítí rozkvěte, potom čekat budete
vrbeckého pána, vrbeckého pána.*

*Aj vy túky zelené, rozmarýnem pletené,
budeme vás žíti, budeme vás žíti.
Až ťa půjdem túčko žít, možeš se mnú miťá jít,
natrhám ti kvítí, natrhám ti kvítí.*

Tato písnička spojuje louky a lásku dvou lidí. Vždyť kterou ženu by nepotěšila kytička lučního kvítí darovaná od svého milého partnera.

c.)

*Kebys byla moja, nic bys nerobiła,
enom do hájíčka na trávu chodiła!*

*Na trávu chodiła, na to drobné kvítí,
na to drobné kvítí, do vínečku vítí!*

V této písničce se zpívá o tom, že na trávu se chodilo nejen na otevřené louky, ale i do prosvětlených hájů, kde vedle sebe rostou luční i lesní druhy. Ostatně také okolní louky s rozptýlenými stromy a remízky světlý háj místy připomínají.

Pomůcky:

- audiozáznamu z přenosného reproduktoru: CD Kosecké písně (vzpomínky Jiřího Miškeříka: Než sa začaly dělat sena)
- tištěné pracovní listy s písněmi

4. Moravská Sahara

Cíle exkurze:

Procházka jedinečným prostředím písčité stepi a kolem velkých meandrů řeky Moravy připomíná dobrodružné putování pouští a pralesem z dob objevitelských výprav.

Metodika (výchozí stav):

- Výchozí stav:

Během exkurze se lektor několikrát věnuje popisu geologického vývoje zdejší krajiny. V úvodu exkurze to je vznik navátých písků a přibližně v půlce exkurze to je dynamika meandrujícího říčního koryta. K popisu těchto jevů používá názorné obrázky.

Aktivity získané z Erasmu+ (upravený stav):

- Úprava:

Fyzický model geologických procesů. Inspirace aktivitami realizovanými během pobytu na Islandu.

- Doplnění výkladu a obrazových ukázek geologického vývoje a procesů o tvorbu modelu.
- Samotná tvorba modelu dodává interpretaci geologických procesů nejen patřičnou názornost, ale i dynamiku. Účastníci nevidí jen konečný výsledek procesu, ale i zjednodušený průběh celého děje, což může významně přispět k lepšímu pochopení.
- Obě témata lze jednoduše modelovat klacíkem či rukama přímo v písku na lokalitě. Nejsou nutně potřeba žádné nové pomůcky, vývoj lze doplnit obrázky, které se již během exkurze používají.

Fáze geologického vývoje navátých písků

1. Divočící vodní tok – znázornění systému propletených mělkých říčních ramen (řeka Morava na konci doby ledové).

2. Přehrazení divočího toku písčitými dunami a vznik jezera.

3. Protržení přehrazení a odkrytí jezerních písčitých sedimentů.
4. Modelace povrchu písčitých sedimentů do podoby dun.
5. Průřez navátými písky – dole horizontální jezerní sedimenty (účastníci je vidí i v nedaleké pískovně) a nahoře zvlněný povrch písčitých dun (účastníci je vidí v nedalekém lese Bzenecké Doubravy).

Dynamika říčního systému

1. Meandr a jeho části – výsep, jeseň, šíje, ostruha.
2. Meandr – příčný řez. Rozdíl mezi výsepem a jeseňem.
3. Proces tvorby odstaveného říčního ramene protržením šíje meandru.
4. Srovnání meandrujícího a regulovaného toku – tvar a délka koryta, vliv na rychlost proudící vody, povodně.

Pomůcky: pomůcky získané z přírody (písek, klacíky, voda)

5. Zahrady pod Hájem

Cíle exkurze:

Hlavním cílem exkurze je poukázat na to, že unikátní přírodní hodnoty se často mohou nacházet přímo za humny. V národní přírodní rezervaci Zahrady pod Hájem přímo na okraji můžeme procházet druhově bohatými loukami s hojným druhem lučních orchidejí, zajímavě rostlými výmladkovými lesy a také sady s mnoha starými a krajovými odrůdami ovoce.

Metodika (výchozí stav):

- Zastavení 1 – výchozí stav:

Účastníci sestavují obrázky s jednotlivými fázemi vývoje krajiny do časové osy. Po jejím sestavení lektor upozorňuje na klíčové okamžiky vývoje a v průběhu exkurze se k nim dále vrací.

Aktivity získané z Erasmu+ (upravený stav):

- Zastavení 1 – úprava:

Zapojení příběhů konkrétních lidí do celkového příběhu krajiny. Scénáře budoucího vývoje krajiny. Inspirace aktivitami realizovanými během pobytu v Portugalsku.

Zapojení příběhů konkrétních lidí do celkového příběhu krajiny.

- Příběh kolektivizace zemědělství
 - pan Tomčala z Velké nad Veličkou jel počátkem 20. století do Ameriky
 - tam si vydělal peníze, za které si doma koupil pole
 - když mu v 50. letech 20. století přišli znárodnit hospodářství, vzal na vyvlastňovací úředníky vidle
- Příběh z dob tureckých a uherských válek
 - přepadení svatebního průvodu v lokalitě Karnáč během kuruckých nájездů z Uher
 - známe jméno ženicha: Kaňourek

Scénáře budoucího vývoje krajiny

- Na závěr exkurze lektor stručně zopakuje vývoj krajiny, který účastníci skládali na začátku. Důraz položí především na to, co mohli vidět v průběhu exkurze – historické památky,

lokality, přírodní fenomény. Ve vývoji však chybí jedna fáze – ta budoucí. Tedy jaká bude krajina za 50 či 100 let.

- Lektor rozdělí účastníky na skupinky po 2 -3 členech. Každá skupinka obdrží podložku a tužku a společně nakreslí svoji představu krajiny v budoucnosti. Nejedná se o propracované obrázky, ale spíše jednoduché skici, které následně jednotlivé skupiny postupně představí ostatním účastníkům.

Pomůcky: bez nutnosti vytvářet další pomůcky

NOVÉ AKTIVITY

1. Vnímání všemi smysly

Při vnímání svého okolí samozřejmě běžně zapojujeme všechny smysly, nicméně zrakové vnímání je pro většinu z nás dominantní. Když se však podobný důraz soustředíme i na další smysly, náš dojem z okolí může být jiný či dokonce širší. Díky zkušenostem získaným na výjezdech budeme do našich výukových programů a terénních exkurzí více zapracovávat aktivity zdůrazňující vnímání přírody sluchem, hmatem, čichem i chutí.

Příklad aktivity – Počítání zvuků

Průběh aktivity:

- účastníci se postaví do kruhu, zavřou oči a na prstech jedné ruky počítají zvuky, které slyší v okolí
- až mají všichni napočítaných na prstech zvednuté ruky pět zvuků, lektor obchází skupinu a ptá se na to, co slyšeli
- když jeden z účastníků řekne například, že slyšel štěkat psa, všichni ostatní si ze svého výčtu odečtu tento zvuk
- tak to pokračuje až do doby, dokud někdo z účastníků má ve svém výčtu nějaký zvuk

Možnosti využití:

Tuto a případně i jiné podobně zaměřené aktivity je možné zařadit jako motivační prvek do všech našich exkurzí. Je možné je využít při delších přechodech mezi zastaveními.

2. Příroda jako výuková pomůcka

Názorné pomůcky jsou nezbytnou součástí výukových programů i exkurzí. V terénu však bývá problematické přenášení pomůcek mezi stanovišti. Je totiž potřeba, aby nebyly příliš těžké, aby jich nebylo příliš moc a aby byly dostatečně názorné. Mnohé věci však jdou znázornit pomocí přírodnin, se kterými se na exkurzích setkáváme. Díky jejich vhodnému využití není potřeba přepravovat řadu pomůcek v batohu. Místní přírodniny navíc dávají potenciál i dalšího samostatného využití.

Příklad aktivity – Poznávání přírodnin a landart

Průběh aktivity:

- účastníci se rozdělí do dvojic
- jeden z dvojice má oči zavřené nebo zavázané šátkem
- druhý z dvojice najde v blízkém okolí nějakou přírodninu, kterou dá prvnímu do ruky, aby ji po hmatu poznal
- následně hádající člen dvojice se pokusí najít dotyčný předmět v blízkém okolí
- z předmětů, které účastníci využili k této části aktivity, následně sestaví výtvarný objekt na volné či zadané téma

Možnosti využití:

Tuto aktivitu lze využít v rámci odpočinkového zastavení k navázání na další průběh exkurze.